

(а наместа цитира работи и од поново време). Со мали исклучоци материјалот е добро систематизиран и, при тоа, повеќето од несигурните форми се одбележени како такви. Вистина во иднина ќе има извесни измени и дополнења, но граматичките рамки се правилно поставени и сега ќе биде полесно да се вршат корекции.

Од техничка страна книгата е наполно издржана. Допуштен е само незнатен број печатни грешки, како: *περυσινός* место *περυσινός* стр. 77; from место *from* стр. 100; *o-pi-ke-re-wi-je-u* место *o-pi-ke-wi-ri-je-u* стр. 121 и др. поситни.

П. Илиевски, Скопје.

OLIVIER J.-P. *A propos d'une „liste“ de desservants de sanctuaire, dans les documents en linéaire B de Pylos*, Presses universitaires, Bruxelles 1960 стр. VI. + 162.

Предмет на прикажуваната книга е интерпретација на извесен број микенски имиња на занимања кои, според авторот, означуваат свештеници и служители на храмот. Преку нивната анализа Olivier има за цел да фрли нова светлина на ритуалниот живот и организацијата на храмовните служби во микенската епоха. Иако се во прашање различни имиња, по својата замисла и обработка оваа книга претставува една целина. Авторот открива еден „список-образец“ на храмовни служители којшто послужил како база на натписите каде што се јавуваат третираните имиња на занимања. Идејата за овој список и претпоставката дека сите тие занимања се од ист — свештенички — амбиент го поврзуваат излагањето низ целата студија.

Книгата е поделена на два главни дела: општ и специјален. Покрај тоа, во почетокот таа содржи предговор и список на искористената литература, а на крајот се додадени иследуваните пилски натписи и индекс на микенските зборови.

Во *ἱεργιοβοροῖ* (стр. III—V) прво го истакнува значењето од дешифрирањето на линеарното В писмо, ги одбележува накратко најважните моменти во развојот на микенологијата како одделна наука и укажува на проблематиката што се третира овде. Како почетна точка за иследување во оваа област на авторот му послужиле три пилски натписи: An 39, —594 и Fn 50. Имињата на занимања од овие натписи беа прво предмет на статијата *Di-pte-ra-po-ro* (*Antiquité Classique* 28 (1959) стр. 165—185). Резултатите објавени во оваа статија овде се изложени на поширок план, а наместа се изменети и дополнети со нови предлози. Авторот забележува дека имињата на занимањата се повторуваат некаде во помал некаде во поголем број и, речиси, по истиот ред во спомнатите натписи. Тоа му дава основание да претпостави дека овие плочки водат потекло од еден, незапазен „список-образец“ на такви занимања. Оваа мисла е доста добро образложена во *ἱρβιοῖ* *gel* на книгата (стр. 10—30).

Овој дел го започнува со општ преглед на натписите по серии и се запира на А- или персоналната серија, а посебно на An 39. При анализата на овој натпис тој открива три списка: I составен од 5, II — од 7 имиња на занимања и III — од 9 лични имиња. Истовремено утврдува како треба да се разбере во одделни натписи шемата: име на занимање + идеограма ЧОВЕК и X бројни знаци; во кој падеж се наоѓаат имињата на занимања и сл.

Наоѓа дека натписот An 39 не може да се расветли само врз основа на неговиот текст. Сепак установува дека редот по кој следуваат имињата на занимања во An 39, I и 39, II не е случаен. Сличен ред забележува и во An 594 и Fn 50 (само имињата во инвентарните списоци An 39 и 594 се во ном. плур. — освен *mi-ka-ta* — а во Fn 50, каде што се зборува за распределба на јачмен, — во дат. сигн.). Тоа го претставува и нагледно споредувајќи ги спомнатите натписи (стр. 24) и заклучува дека тие биле редигирани според еден поранешен „список“ на вакви имиња.

Кон овие плочки ги додава и натписите An 424 и 427 кои претставуваат со нив една целина, зашто во првиот се повторени 2 имиња (*pi-ka-wo* и *te-*

ri-du-ma-te), а во вториот 3 (*me-ri-du-ma-te*, *a-to-po-go* и *pu-ka-wo*). Од фактот што во овие натписи се спомнуваат и различни топоними, како и од споредбата на броевите што следуваат зад имињата, авторот заклучува дека An 424 и 427 претставуваат списоци на вакви занимања во разни провинциски места, а An 39, II бил еден општ збир од сите места.

Витории (специјалниот) дел опфаќа најмногу простор (стр. 31—137) и се состои од 3 глави, според бројот на натписите кои послужиле како основа за оваа студија: 1. An 39; 2. An 424 и 427 (поради истата форма, истиот ракопис и многу сличната содржина, овие два натписа ги третира како еден) и 3. Fn 50.

Овде се подробно анализирани спомнатите натписи со специјално внимание кон имињата на занимања. Најпрво дава преглед на сите места каде што се среќаваат имињата, потоа критички ги разгледува и оценува предлозите што се дадени за нив досега од други учени и на крајот или прифаќа некое од предложените објасненија или дава свое, ново толкување. При тоа тој се служи со комбинаторниот метод на иследување. Тргува од етимологијата, ако е позната, и се обидува да внесе нова интерпретација во значењата на некои зборови. Потоа го проследува значењето низ другите плочки во врска со контекстот и низ историјата, правејќи споредба со соодветните занимања во класичната епоха. Речиси секогаш доаѓа до заклучок дека разгледуваните имиња на занимања се во врска со ритуалниот живот на Микенците.

Така, *pu-ka-wo*, според него, се **πυρκαῖοι* (cf. *Docs.* стр. 406) „потпалувачи на огон“, но повеќе е склон да го прими предлогот на A. L. Stella, *Numen* 5 (1958) стр. 44, дека се тоа „лица задолжени да го поддржуваат светиот огон“;

me-ri-du/da-ma-te = **μελιδάμαρτες* „надзорници на (светиот) мед“ (cf. M. Lejeune, *Mém.* I стр. 195);

po-ro-du/da-ma-te: **προδάμαρτες* „помошници на надзорниците“;

mi-ka-ta: **μικται* „мешачи“ на мед и млеко или вода и вино со религиозна цел;

o-pi-te-u-ke-e-we: **ὀπιτευεῖτες* „лица задолжени со (светите) садови“;

e-to-wo-ko: **ἐντογοροί* „лица што ги извршуваат своите (свештенички) задолженија во внатрешноста (ἐντός) на храмот“;

a-to-po-go: **ἀρτοπόχοι* „хлебопекари“ во светилиштето;

di-pte-ra-po-ro: **διπτεράφορος* „лице облечено во кожа при изведувањето на неговите свештенички задолженија крај олтарот (за поткрепа на ова објаснение му служи еден кипарски култ во кој свештениците биле покриени со кожа на овца);

i-za-a-to-mo-i „секачи (берачи) на лековити билки за свештена медицина“;

mi-jo-qa и *a-pi-e-ra* — жени свештеници;

ra-pte-re: **ῥαπτήρες* „лица што ракуваат со игла“, „писари“;

da-ko-ro: **δακός* „прислужник во храмот“ и др.

Покрај интерпретацијата на имињата на занимања од претположениот „список-образец“ 0. се обидува да даде ново објаснение и на други несигурно идентифицирани микенски зборови што се среќаваат заедно со овие во разни натписи, како: *a-si-to-po-go*, *a-to-mo*, *i-qe-ja*, *pa-da-je-u*, *qa-si-re-wi-ja*, *ze-u-ke-u-si* и др.

Во заклучокој (стр. 137—147) го третира прашањето зошто овие имиња на занимања се групираат во еден „список-образец“ и што претставувал последниов, ги резимира своите резултати и го дава списокот на занимања со идентификациите на класично гр. (стр. 139). Потоа се обидува да ја установи хиерархиската вредност на поодделните занимања врз основа на нивниот број како и според дажбите на јачмен за нив што се одбележени во Fn 50, но податоците за таа цел се недостаточни. На крајот тој заема критичен став и кон својата работа. Не претендира дека нашол за секој назив дефинитивно и неоспорно решение, но сепак смета дека претставил една приемлива концепција на зборовите од третираните натписи и дека ја дал вистинската природа на материјалот над којшто работел.

Позитивно е што авторот при толкувањето на зборовите води сметка за сите места и контексти каде што се среќаваат тие имиња, што ја исползувал сета микенолошка литература во врска со нив и ги цитира, речиси, сите досега дадени предлози за тие зборови. Но сепак некои од неговите објасненија подлежат на критика. Основен недостаток претставува неговиот слободен однос кон етимологијата на зборот и тенденцијата да ги претстави занимањата во секој случај како свештенички.

Така н. пр. *pu-ka-wo* = **πυρκαῖοι* „потпалувачи на огон“, смета дека означува и лица што го поддржуваат (светиот) огон и во прилог на второво значење приведува докази од Plut. *Pyth.* 406e, Paus. V, 13, 2—3 и V, 15, 10, како и од натписите *Syll.*³. 1021, 31 (Олимпија). Вистина второто значење е документирано, но не како **πυρκαῖοι* (cf. *πυρκαεὺς*, *π.καίω* < **καῖ-ω*), туку како *πυρβός* од *κοῖω*. Со ништо не може да се објасни замената на *o* со *a* и нема основание да се сведуваат на еден збор предложните од *O.* две објасненија што потекнуваат од два различни глаголски корени.

Најмногу внимание авторот му посветува на занимањето *ra-pte-re*. Прво категорички одбива дека *ra-pte* може да биде *ῥαπτήρ* „шивач“. Во сите 30 плочки каде што се јавува овој збор, според него, никаде не се налагало значењето „шивач“ (!?). Бидејќи овој збор се јавува многу често и обично во плурал, т. е. означува групи луѓе, смета дека се работи за едно многу распространето занимање. Нему му изгледа неверојатно шивачкиот занает да бил така многу раширен, кога во класична Грција алиштата не се шиеле, ами биле набирани и прикачувани со фибули. Заклучува дека *ῥαπτήρ* не треба да се преведува со истото значење што го има глаголот *ῥάπτω* во класичната епоха и предлага една доста смела хипотеза (стр. 92 ss.). Наоѓа дека основната идеја на *ῥάπτω* „шиѐ“ е „се служи со игла“, а на глинени плочки „гребе“ и се обидува да докаже дека *ra-pte* означува „писар“.

Неоспорно е дека во микенската епоха имало писари, но името „писар“, кое би требало да гласи *ka-ra-re-u* (доколку нема некое друго име), досега не е документирано. Идентифицирањето на *ῥαπτήρ* со *ῥαφής* од *O.* е произволно. И самиот тој не може да одрече дека од истиот корен имало женско занимање *ra-pi-ti-rja* = *ῥάπτριαι* „шивачки“ и партиципот *e-ra-re-te-na* не може никако инаку да се објасни освен како клас. *ἑρραμμένη* „социена“. Вистина во класичното време Грците носеле алишта само прикрепувани со фибули, но во микенската епоха тие биле шиени како што се гледа од запазените микенски слики.

Исто така е неоспорно дека во микенските плочки нашол одраз и религиозниот живот на таа епоха. Овде се спомнуваат имиња на разни богови, свештени места и лица со свештенички задолженија (cf. *Does.* стр. 125—127). И меѓу иследуваните од *O.* имиња на занимања можеби има некои сврзани со култот (веројатно *di-pte-ra-po-ro*). Но од нигде не се гледа и со ништо не може да се докаже дека некои од нив имаат било каква врска со религиозниот живот на Микенците. Зошто баш мора *a-to-po-ro* да биде лебар за свештеничкиот персонал, *da-ko-ro* — прислужник токму во храм, *e-to-wo-ko* — лица што ги извршуваат своите свештенички задолженија во внатрешноста на храмот и т. н.? Значењето на *e-to-wo-ko*: **ἐντοφορτοί* (*e-to* = *ἐντός* + *φορτός*) претставува комбинација наспроти објаснението за *e-ko-so-wo-ko* (KN X 299) = **ἐξοφορτοί* „die draußen Arbeitenden“ од Sittig (*Minos* 3 (1955) стр. 92), но со ништо не може да се поткрепи претпоставката дека се тоа свештеници што ги извршуваат своите задолженија во внатрешноста на храмот. Од текстот не се гледа каде и при какви услови овие лица го практикуваат својот занает. За да докаже дека се сите тие свештеници, авторот е принуден да ги натегнува фактите и од сосема споредни, може би и случајни, елементи да извлекува заклучоци. При тоа се раководи главно од фактот што овие имиња обично се јавуваат заедно.

Обидот на Olivier да поврзе една група необични микенски имиња на занимања во една категорија претставува нова и интересна теза. Но интерпретацијата на поодделни зборови од таа група во зависност од неговата теза наидува на сериозни тешкотии.

П. Илиевски, Скопје.